

Märta Stenevis Almedalstal 2023

Talat ord gäller.

”När jag inte orkar så orkar du. När du förtvivlar, hoppas jag för dig också.”

För snart ett år sedan stod jag här med Per i chock och förtvivlan. Ett halvt dygn tidigare hade vi nåtts av beskedet att Ing-Marie Wieselgren gått bort efter den fruktansvärda attacken mot henne.

När du inte orkar så orkar jag. Jag lånade Ing-Maries ord igår när jag träffade Tintins mamma. Tintin var åtta år när han dog i januari i år, efter att ha dömts till umgänge med en våldsam pappa. Ing-Marie stred för att barn som Tintin inte skulle fara illa. Tintins mamma strider för att inte fler ska möta samma öde som Tintin och Ing-Marie.

När du inte orkar så orkar jag. För Ing-Marie. För Tintin. För er skull kommer jag aldrig sluta hoppas, och aldrig sluta kämpa.

—

Ändå är det i mörker jag måste börja idag.
Därför kommer det här talet med en varningstext:

Jag kommer prata om kriser, om ett klimat som förändras snabbt med förödande konsekvenser, om barn som går förlorade i politisk apati, om auktoritära strömningars återkomst och ett brutalt utnyttjande av resurser, både natur och människor.

Det kommer börja dystert, men håll ut – allt är inte nattsvart.

Däremot är läget mycket allvarligt. Sommaren kom efter en extrem värmebölja i Spanien. Efter extrema skyfall i Italien. Efter larm om att man i Uruguay tvingas blanda saltvatten i dricksvattnet för att få det att räcka till. Den kommer tillsammans med väderfenomenet El Niño och risken att vi passerar 1,5 graders uppvärmning redan i år.

Sommaren 2023 kommer med skogsbränder i Kanada som förstör luften i New York. Den kommer med en torka på Afrikas horn som orsakar en svältkatastrof för människor som redan lider under fattigdom och krig.

Sommaren 2023 kommer med nya dramatiska rekord. Med is som smälter snabbare än någon hade väntat sig och världshav som värms upp i en takt ingen hade räknat med.

Mina vänner. Mitt första dystra budskap till er är att vi inte längre befinner oss på den punkt i historien där vi kunde stoppa klimatkrisen. Istället kommer vi blicka tillbaka på den här tiden och se att det var här klimatkatastrofen började.

Det är inte längre meningsfullt att prata om hur många år vi har på oss. Tiden har runnit ut och klimatkrisen är ett faktum, inte längre ett mörkt framtidsscenario. Amazonas urfolk ser regnskogen skövlas för snöd vinning, samtidigt som Sápmis urfolk ser renarna svälta när vintern blir allt varmare. Vi står mitt i det – frågan är om vi orkar se det.

För när man lyssnar på regeringen får man lätt uppfattningen att klimatkatastrofen är nåt som kanske kommer. En fråga för nån annan, nån annanstans – sen.

Istället händer det nu. Vi är i det, och vi måste påbörja anpassningen. Det är inte längre ett alternativ att vänta och se hur illa det blir – klimatanpassning är ett beredskapsarbete som måste göras lika systematiskt, strukturerat och långsiktigt som vi arbetat med att minska utsläppen.

Ja, vi som i Miljöpartiet då. Statsminister Ulf Kristersson verkar istället tycka att det räcker att nå klimatmålen till 2045, samtidigt som han tillåter utsläppen i Sverige att öka, mitt i klimatkrisen. Man kan debattera om det beror på att han inte förstår klimatkrisens mekanismer, eller om han struntar i det – men helt klart är att på bara ett halvår har Sverige gått från att vara en del av lösningen till att bli en del av problemet. För regeringens politik kommer förvärra och spä på klimatförändringarna, kommer göra att de går fortare och att konsekvenserna blir allvarigare.

Bland långa forskningsrapporter, bland desinformation och nättroll och högerextrem propaganda är detta den enkla sanningen, och det enkla sambandet: Ökar utsläppen så förvärras klimatkrisen. Minskar utsläppen, då kan vi mildra konsekvenserna.

Ni hör – det är en sanning så enkel att ett barn förstår. Och faktum är ju att de gör det. Barnen har förstått precis vad som är på väg att hända och vad som krävs. Och det måste jag utgå från att även 24 ministrar och okänt antal skuggministrar i regeringsunderlaget har kapacitet att begripa.

Och detta är dagens dystra budskap nummer två:

Vi kan nå de svenska klimatmålen, det är fullt möjligt – men regeringen väljer att inte göra det.

Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna förlorade alla valet i höstas. Ulf Kristerssons moderater förlorade för första gången i mannaminne positionen som största högerparti. Kristdemokrater under Ebba Busch gjorde sitt sämsta val på trettio år. Och Johan Pehrsons liberalpartister räddade sig kvar i riksdagen med stödröster, men gjorde sitt sämsta val i partiets historia.

Men ur en borgerlig höger som är mindre än någonsin lyckades tre förlorarpartier bilda regering. I Tidö slott formerades Tidölaget tillsammans med de sverigedemokrater Ulf Kristersson hade lovat Hédi Fried att aldrig samarbeta med.

Jag tänker mig ibland att det liknade en scen ur Faust, ni vet berättelsen om mannen som säljer sin själ till djävulen. Bland fladdrande ljus under uråldriga stenvälv förför Jimmie Åkesson de borgerliga partiledarna med löften om ministerposter och regeringsskifte. Han kan rädda dem från att behöva avgå som partiledare efter ett fiaskoval. Det enda lilla, lilla

villkoret han har för att hjälpa dem med detta är att de lägger alla sina liberala värderingar åt sidan. Att de ignorerar all vetenskap och kunskap. Ignorerar alla historiska paralleller. Ignorerar de löften de gett väljare och överlevare. Det är allt som krävs – att de glömmer allt de trott på. Och med dyr whisky i glaset och ett regeringsskifte för ögonen så skriver de ett avtal där på slottet.

Nej, jag kallar såklart inte Jimmie Åkesson för djävulen. Och svensk politik är inte en pjäs av Goethe.

Men ett avtal skriver de. Tidöavtalet. Och i det har högerpartierna av sagt sig all rationalitet. De vänder sig bort från beslut som grundar sig i kunskap och väljer istället det som låter bäst. Priset kommer ju inte behöva betalas förrän senare. Av någon annan.

—

Häromveckan hade jag ett möte med två forskare. Inte klimatforskare den här gången, utan två personer som forskar på brottsprevention. Min fråga till dem var enkel: Hur hindrar vi att brotten begås? Hur hindrar vi barn i riskzon från att dras in i gängen?

Och kan ni tänka er – inte en enda gång under samtalet föreslog de sänkt straffmyndighetsålder, visitationszoner eller angiverilagar. Eftersom det helt enkelt inte funkar. Tidöavtalet kommer inte funka. Det kommer inte få bukt med våldet. Tvärtom riskerar våldet att öka när den sociala oron ökar till följd av rasism och förtryck.

Och det här är mitt tredje dystra budskap:

Det har inte vänts på en enda sten för att få bukt med våldet. I valrörelsen lovade politiker från höger till vänster att göra allt för att bryta våldsspiralen. Istället är det bara en massa poserande och "hårda tag"-signalerande:

"Släng tolvåringar i fängelse."

"Lägg frihetsberövade i sovsal när fängelserna är fulla."

"Tvinga lärare och läkare att ange sina elever och patienter till polisen."

"Visitera barn utan misstanke, bara för att de bor i ett visst område."

"Inför olika sorters medborgarskap beroende på vilka dina föräldrar är."

I ett auktoritärt samhälle är det helt avgörande att det finns syndabockar att vara hård mot. Det är inte logiskt, inte effektivt, men det signalerar hårda tag. Handlingskraft.

Problemet är bara att det inte får önskad effekt. Ökande fattigdom och utvisningar av barn som fötts och vuxit upp i Sverige kommer inte stoppa gängen och våldet. Snarare spä på det. Och det helt i onödan.

För vi vet ju vad som krävs för att vända utvecklingen:

Fler lärare och trygga vuxna i skolan, så att barn kan få det stöd de behöver individuellt. Fler områdespolis som bygger förtroendet mellan samhälle och boende, inte visiterar småkillar för sakens skull.

Fler fältassistenter och socialsekreterare som får tillräckligt många kollegor och förutsättningar för att orka stanna i yrket och följa sina klienter.

En kriminalvård som rehabiliterar, inte bara förvarar, så att nästa brott inte begås.
Det krävs förebilder och framtidstro och en tillit till samhället.

Nu kanske ni tänker att det där låter dyrt, det har vi inte råd med.

Men exakt det är mitt fjärde dystra budskap:
Vi HAR råd – det handlar bara om prioriteringar.

För en förskoleplats kostar 120 000 kr per år medan en fängelseplats kostar 1,2 miljoner per år.

Var är slöseriombudsmannen när man behöver honom, undrar jag?

Den politik regeringspartierna driver är rent och skärt slöseri med resurser. Vi har en av Europas absolut lägsta statsskulder, samtidigt som välfärden knakar i fogarna och skola, vård och omsorg går på knäna. Det är lite som att spara sina guldmünt i en koffert samtidigt som taket läcker in. Det kanske känns som att man sparar – men om inte taket lagas kommer det kosta långt mycket mer i framtiden.

Det är en omhuldad lögn att vi inte har råd att investera i våra barns säkerhet och utbildning. Men det är just en lögn.

Vi har inte bara råd – det är också den enda ekonomiskt sunda vägen framåt. Social oro är dyrt och dåligt för affärerna. Klassklyftor är dyrt och dåligt för utvecklingen. Klimatkris är inte bara dyrt utan katastrofalt för ekonomin och finansieringen av välfärden.

Vi måste investera nu, innan taket är så förstört att det inte går att laga. Vi måste sluta försöka lappa ihop samhället med silvertejp och hinkar, och istället börja bygga från grunden.

Och därmed är jag framme vid mitt femte och sista dystra budskap: Ett samhälles grund måste bygga på jämlikhet och demokrati – men Tidöpartierna är på väg att underminera den grunden. Om medborgarskap kan dras in för vissa är vi inte längre lika inför lagen. Då förlorar medborgarskapet sitt värde. Om barn misstänks för brott bara på grund av sin hudfärg eller för att de bor i ett visst område, då är vi inte längre lika inför lagen. När politiker vill ge välbärgade familjer statligt stöd för att ha råd med falukorv medan fattiga familjer uppmanas koka mer havregrynsgröt – ja, då är inte heller vår hälsa och våra liv värda lika mycket längre.

Fem dystra budskap. För vi måste prata allvar nu. Om klimatkrisen vi står mitt i, om naturen som dör en art i taget, men i en rasande takt, om hotet mot vår demokrati, om fattigdomen och rasismen som slår ut våra barn.

Vi måste prata allvar.

—

Vi måste prata allvar – men vi måste också prata om hoppet.

Häromveckan var jag i Gottsunda i Uppsala och träffade ungdomar där. Gottsunda är ett sånt där område där regeringen vill skära ner på skolan och låta polisen visitera barn utan misstanke om brott.

Jag mötte en grupp sommarjobbande kids i samma ålder som mina ungar därhemma. Vi pratade och de ställde frågor. De frågade om trygghet, om nationalekonomi, om skolan, om varför modeindustrin får lov att förstöra livsmiljön i Bangladesh och inte ens betala löner som går att leva på.

Jag satt bland de här ungdomarna, och fylldes av ett så starkt hopp. För det är de kloka ungarna som kommer bygga vårt Sverige helt igen. Deras driv, deras nyfikenhet och deras styrka.

En av tjejerna, hon som på korrekt svenska frågade om HM:s fabriker i Bangladesh, hon har varit i Sverige i två år. På nationaldagen beskrev statsministern henne som ett problem.

Jag säger: Ulf Kristersson är problemet. Den här tjejen däremot, hon är vårt hopp inför framtiden.

Samma eftermiddag träffade jag Gottsunda FK, ett lag med killar i 15-årsåldern som aldrig haft möjlighet att spela fotboll i den organiserade idrotten. Därför har de nu bildat ett eget lag, med hjälp av några fantastiska eldsjälar till föräldrar. De spelar så mycket och ofta de kan, de älskar fotbollen. Jag frågade dem hur det var att växa upp i Gottsunda. Fint, sa de, men det är väldigt lätt att dras in i gängen. Så vi håller ihop och tar hand om varandra. Vi är familj, vi har varandras rygg. Om nån håller på att dras in så snackar vi med honom så han kommer och spelar fotboll istället.

En av de här killarna kom hit från kriget i Syrien för fyra år sedan. På nationaldagen kallade statsministern honom för ett problem.

Jag säger: föraktet och rasismen är ett problem. Men de här killarna i femtonårsåldern gör mer för att förebygga våldet än alla Kristerssons 24 ministrar tillsammans. De är vårt hopp inför framtiden.

Veckan innan besöket i Gottsunda var jag i Halmstad, på Andersbergsskolan, där Frida jobbar. Fantastiska Frida som säger till varje unge, varje dag, att hon tycker om dem. Frida som sätter hela området, alla vuxna, i arbete för att bygga ett hem av det som andra kallar utsatt område.

I Andersberg jobbar också områdespolisen Stina. "Vi litar inte på polisen", säger barnen, "men vi litar på Stina. Hon ljuger aldrig för oss. Hon bryr sig om oss – på riktigt". Frida och Stina är vårt hopp inför framtiden.

—

Det senaste året har jag rest i hela vårt vackra land, från norr till söder, i glesbygd och förort. Och överallt möter jag hoppet – i människorna. I rektorer och lärare som slåss för varenda unge i sin skola, som kämpar för varje enskilt barn. I eldsjälar som organiserar sig för att

skapa sammanhang åt nya grannar och välkomna dem in i gemenskapen. I fältassistenter som ger röst åt de barn de möter som inte kan tala för sig själva. I poliser som gett sig den på att rädda barnen bort från gängen och föräldrarna bort från den outhärdliga sorg det är att förlora ett barn.

Jag möter personalen i vården. De som trots alla löften bara fick applåder. De som möter oss när vi föder och när vi föds, när vi ramlar ner från klätterställningen eller hittar en knöl i bröstet. De som finns där när benen inte riktigt bär som de brukade och i sorgen när en älskad människa inte längre minns oss. De som med alldeles för små resurser försöker möta de människor som behöver deras hjälp. De som med svåra scheman och låga löner är medmänsklighetens yttersta front. De som möter oss när vi behöver dem som mest.

Jag möter företag och människor som går före i omställningen, som brinner för ett annat förhållningssätt till resurser. Som ser värdet som skapas i en annan människas arbete och värdet i natur som inte går att återskapa när den skövats. Jag ser ungdomar och miljöaktivister som räddar skog, demonstrerar för sin framtid och driver vuxna framför sig. Jag ser forskare som envist skriker ut sanningen från taken, trots allt starkare motstånd från auktoritära politiker. Forskare som fortsätter skrika att det händer nu: Klimatkrisen är nu och ni måste agera.

Jag ser rebellmammorna som gör forskarna sällskap för att de måste kunna säga till sina barn: "Jag gjorde allt i min makt. För att förändra världen och ge er en framtid". Jag ser förortsmammorna, amazonerna, krigarna, som slåss för sina barns framtid här och nu. Som tvingas gå med den ständigt malande oron för att maten inte ska räcka, samtidigt som de hjälper barnen med skolarbetet, och håller dem borta från snabba pengar och statusen som gängen lockar med. Ofta parallellt med dubbla jobb på obekväma arbetstider. Mammorna som kämpar för att ge sina barn stolthet och styrka och framtidstro i ett samhälle som stänger alla dörrar.

Jag ser starka kvinnor som brutits ner av våldsamma kontrollerande män och som ändå brutit sig loss. Kvinnor som trots allt de gått igenom fortsätter kriga. För att få tillbaka sitt liv, och för att hjälpa sina medsystrar att få tillbaka sina liv. Som krigar mot samhället för att deras barn ska få växa upp i trygghet, utan att vara brickor i en våldsam pappas ryska roulette. För att skydda sina barn från det systemhotande, systematiska och ständiga våldet mot kvinnor.

Och jag ser unga tjejer hand i hand på stan. Jag ser män som var pojkar som inte passade in i den snäva könsrollen men som nu, i prinsessklänningar och glitter, läser sagor för barn. För att de barnen ska slippa gå igenom samma sorg och utanförskap, för att de barnen ska veta att de är bra precis som de är, vad de än tycker om att ha på sig. Vem de än kommer bli kära i när de blir stora. Hur deras familj än ser ut.

Jag möter er alla i hela landet. Småföretagare, lantbrukare, kulturarbetare och renskötare. Fritidspolitiker, områdespoliser, hemtjänstpersonal, förskolepedagoger. Arkitekter och reklamare, undersköterskor och ingenjörer, och många fler. Alla ni som vet att samhället är mer än rädsla och splittring. Som vill mer med vår tid här på jorden. Vars empati och framtidstro omfattar fler.

Jag ser er alla. Och jag känner hopp.

—

Är det någon som kommer ihåg den här bilden?

Det var i valrörelsen som Dagens Nyheter gav mig ett blädderblock och bad mig att rita min vision för samhället. En recension på kultursidorna konstaterade att jag ritade som en 5-åring. Lite taskigt ändå? Så illa är det väl inte? Men vet ni vad, det bjuder jag gärna på.

För jag uppskattade att bli ombedd att måla upp min vision. Svensk politik behöver mer visioner, större drömmar. Det är bara genom att våga tänka större, drömma större, som vi kan lösa samhällsproblemen som vi står inför.

1963 satt Martin Luther King och filade på ett tal. Hans rådgivare avrådde honom från att använda frasen "I have a dream". De sa till honom att det var klyschigt och banalt, och det har mina rådgivare också varnat mig för. Men jag tänker inspireras av den store Dr. King och strunta i mina medarbetare den här gången (förlåt!). Så nu kan Twitter troll och högertyckare göra sig beredda vid tangentborden.

För kära vänner, alla ni som kommit hit ikväll, och ni som lyssnar på mig hemifrån:

Jag har en dröm.

Jag har en dröm om ett gott samhälle, där välfärden finansieras solidariskt och lönerna går att leva på även om man är ensamstående med barn.

Jag har en dröm om ett 100 % förnybart samhälle, ett samhälle där rätt energi används på rätt ställe, så att olja är ett minne blott samtidigt som de sista urskogarna och deras invånare skyddas.

Jag har en dröm om ett samhälle vars ekonomi inte bygger på slavarbete i tredje världen. Ett samhälle som självklart har regler och lagar för att betala vettiga löner och ställa höga krav på omsorg om naturen, oavsett om det gäller gruvor eller klädfabriker.

Jag har en dröm om ett samhälle där varje barn klarar skolan, för att det runt varje barn finns tillräckligt med trygga vuxna för att ge barnet rätt stöd och hjälp.

Jag har en dröm om ett samhälle som inte låser in flickor som utsatts för övergrepp, eller tvingar barn till umgänge med våldsamma föräldrar – utan låser in förövarna och hjälper brottsoffren tillbaka till livet.

Jag har en dröm om ett samhälle som förstår att det inte räcker att genomföra val för att det ska kunna kallas demokrati, utan att en riktig demokrati också kräver ett oberoende rättsväsende och skydd för minoriteter.

Jag har en dröm om en värld i fred. Där vi tillsammans står upp mot förtryck och angrepp och auktoritära diktatorer. Mot Putin och hans invasion av Ukraina, men också mot Erdogan

och Xi Jinpings förtryck av sina folk. Jag drömmer om en värld där fredsbevarande arbete är lika prioriterat som militärt försvar, och där bistånd bygger på behov. På den grundläggande tanken att alla liv är lika mycket värda. Där bistånd syftar till just liv – inte ses som ett verktyg för handelsbalansen.

Jag har en dröm om ett samhälle där rasism och homofobi inte längre är modeflugor för populistiska politiker, utan förkastliga uttryck för en dålig människosyn. Ett samhälle där barn växer upp i frihet att välja hur de vill uttrycka sig, utan att tvingas in i trånga stereotyper.

Och jag har en dröm om ett samhälle där barnkonventionen inte bara är en papperstiger utan ett rättesnöre för all rättspolitik. Där det är fullständigt otänkbart att utvisa barn som vuxit upp här till länder de aldrig satt foten i, där barns rätt till en trygg barndom alltid väger tyngre än föräldrars rätt till umgänge, och där varje statsminister måste ta ansvar för vad han säger om de barn som växer upp landet. Ta ansvar för hur han pratar om de som är vårt hopp inför framtiden.

Ja, jag har en dröm – om ett annat, bättre samhälle.

—

Hör ni det där knattret? Det är alla tyckarna på Timbro som twittrar frenetiskt om min naivitet. Men tro mig – man kan säga mycket om mig, men inte att jag är naiv. Tvärtom.

Jag vet däremot att all framgång har börjat med en dröm, ett mål. Och jag vet att det samhälle jag och många av er drömmer om ligger precis vid våra fingertoppar om vi bara vill sträcka oss efter det. Det krävs bara politisk vilja och mod att gå emot populismen.

För det går att nå klimatmålen, i Sverige, i Europa och i världen. Politiken finns, vi vet vad som ska göras, herregud, vi hade ju påbörjat arbetet?! Det krävs bara vilja. Att släppa prestige och partitaktik och börja ta politiken på allvar.

Det krävs nämligen inte mer än politisk vilja för att rusta upp och bygga ut järnvägen så att pendlare slipper de ständiga förseningarna. Det går utmärkt att finansiera billig kollektivtrafik samtidigt som vi bygger ut, om vi vill. Och det krävs bara politisk vilja för att investera snabbt i förnybar energi, i överföringskapacitet och modern lagring av el.

Det är ingen magi som krävs för att göra en plan för skyddet av värdefull natur – bara vilja, planering och ekonomiska incitament som gör det lönsamt att bevara, inte bara skövla.

Vi hade kunnat stärka skolan genom att täcka kostnadsökningar imorgon, om vi bara vill. Vi hade kunnat skjuta till ännu mer pengar för att skolan ska börja leva upp till sitt kompensatoriska uppdrag. Om vi vill. Och vi kan stänga ner marknadsskolan och dess avarter imorgon. Om vi vill.

Det krävs bara politisk vilja för att tillsätta en kriskommission och en långsiktig handlingsplan mot våldet, och sen följa den under lång tid framöver. Det är fullt möjligt att sluta använda våra barns liv som politiska slagträn. Ingenting hindrar oss från att göra det som krävs för att

bryta våldsspiralen – ingenting utom bristen på politisk vilja. Och modet att drömma om framgång istället för att huka sig i rädsla för bakåtsträvare och högerextremisterna.

—

Politik är vilja och prioriteringar. Vi kan investera i vår gemensamma framtid redan imorgon, tillsammans, och fortfarande ha en av Europas lägsta statsskulder. Vi kan göra det i trygg förvisning om att det vi investerar i våra barn och deras framtid idag kommer sänka våra kostnader imorgon. Och väl medvetna om att de investeringar vi inte gör kommer kosta oss. Dyrt. I pengar och i ännu fler liv som går till spillo.

Så ja. Jag har en dröm. Men just nu tas istället många små steg i tysthet mot en mardröm. En sverigedemokratisk dystopi av rasism, repression och fattigdom, av klimatkris och egoism. Det är dags att se vart vi är på väg, att se vad som pågår och säga STOPP.

Och visst. Jag kanske ritar som en femåring. Fair enough.
Men naiv? Nej.

Naivt, det är att inte se parallellerna mellan vår tid och trettiotalets Tyskland. Naivt, det är att tro att fulla fängelser stoppar våldet när man samtidigt slaktar skolan. Och naivt, det är att vägra se klimatkrisen trots att vi står mitt i den. Att blunda för det som håller på att hända istället för att agera, att hoppas att det går över av sig självt, att nån annan ska göra jobbet – DET är naivt.

Jag är språkrör för Miljöpartiet de gröna. Och till skillnad från regeringen är vi inte skrämda till tystnad av högerextremismen. Vi är inte rädda – vi vågar drömma om ett bättre samhälle, en bättre framtid.

Och det samhälle vi kan drömma om – det kan vi också bygga.

Tack.